

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ ДІЛОВОДСТВА (ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ)

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси впливають на всі сфери життя людей – особистісну, соціальну, культурну. Головним імперативом освіти як суспільного явища є «освіта впродовж життя» або неперервна освіта. Приєднавшись до Болонського процесу, Україна визнала критерії європейської освіти (одним із яких є нова якість самостійної роботи студентів) і взяла на себе зобов'язання здійснити до 2010 року перехід на систему навчання відповідно до європейських освітніх стандартів.

Курс «Діловодство в органах державного управління та місцевого самоврядування» є однією з провідних загальнопрофесійних дисциплін у процесі підготовки майбутніх організаторів діловодства у державних установах. Діловодство вивчається з метою формування у майбутніх фахівців умінь і навичок роботи з документами, які супроводжують діяльність будь-якої організації. Документування діяльності колегіальних органів державного управління та місцевого самоврядування має свою специфіку. Оскільки значна частина зазначених документів виходить за межі самої організації, їх дія поширюється на всю територію, що підпорядковується органам місцевої влади.

Особливістю цих документів є й те, що ними користується багато людей. Вони носять нормативний, правовий характер, є основою документальної комунікації муніципальних органів управління як з населенням, так і з підприємствами, установами, організаціями, які розташовані на підпорядкованій відповідному органу управління території. Особлива увага приділяється роботі з документами, що вміщують державну таємницю, власність держави і призначені лише для службового користування.

Аналіз досліджень і публікацій. Пріоритетною професійною якістю майбутніх фахівців є вміння самостійно набувати знання, активно знаходити необхідну інформацію в інформаційному просторі. Праці українських і зарубіжних дидактів А.М. Алексюка, Г.А. Атанова, В.І. Бондаря, А.А. Вербицького, М.Б. Євтуха, М.С. Головань, В.В. Гришина, С.Н. Гудкова, З.Ф. Єсаревої, Т.А. Нечаєвої, Л.М. Чернікової, М.Г. Чобітька, А.Ф. Есаулова, А. Ben Zeev, M. Eliahu, B. Fittkay, P.V. Quincey та інших націлюють науково-педагогічних працівників на ефективну організацію самостійної роботи «...як основи вищої освіти» (А.Г. Молибог).

Метою статті є аналіз поняття «самостійна робота» в контексті вивчення навчальної дисципліни «Діловодство в органах державної влади та місцевого самоврядування» в частині, де йдеться про винесений на самостійне вивчення майбутніми організаторами діловодства (державні установи) навчальний матеріал. Завдання:

- проаналізувати проблему організації самостійної роботи майбутніх організаторів діловодства (державні установи) у психолого-педагогічній і науково-методичній літературі;
- охарактеризувати основні функції, форми та види самостійної роботи.

Основна частина. У Законі України «Про вищу освіту» в розділі «Організація навчально-виховного процесу» зазначено, що самостійна робота «...є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових для відвідування навчальних занять». Частка самостійної роботи в процесі викладання навчального матеріалу в європейських вищих навчальних закладах зростає до 75% загального обсягу навчального часу.

У світовій педагогіці самостійна робота студента є найефективнішим методом професійної підготовки майбутніх фахівців. Самостійно працюючи, студент формує себе як особистість і засвоює необхідні знання, вміння і навички, набуває досвіду творчої і науково-інформаційної діяльності. Стрімке

оновлення технологій вимагає високого рівня компетентності. Тому традиційна мета самостійної роботи повинна бути переорієнтована на розвиток внутрішньої та зовнішньої самоорганізації майбутнього фахівця.

У психолого-педагогічній літературі поняття «самостійність», розглядається як здатність самовдосконалюватись, самонавчатись. У педагогічній теорії та практиці самостійну роботу тлумачать по-різному, зокрема, як діяльність студентів, що протікає без безпосереднього керівництва викладача, хоча спрямовується та організується ним; специфічний педагогічний засіб організації і керування самостійною діяльністю студентів у навчальному процесі, яка повинна включати метод навчального чи наукового пізнання; конкретний вияв розуму; специфічний вид навчально-пізнавальної діяльності чи сполучення декількох видів; різноманітні види індивідуальної та групової пізнавальної діяльності студентів, що здійснюється ними на аудиторних заняттях та в позааудиторний час; різноманітні види індивідуальної навчальної діяльності студентів, що здійснюється ними на навчальних заняттях або вдома за завданнями викладача та під його керівництвом, однак без його безпосередньої участі.

У зарубіжній педагогічній літературі поняття «самостійна робота» полісемним. Так у педагогічній літературі Австрії та Швейцарії застосовується термін «тиха робота», який свідчить про те, що робота здійснюється наодинці. Термін «індивідуальна робота» зустрічається у французькій і англійській педагогічній літературі. У США користуються терміном «незалежне навчання», що означає таку пізнавальну діяльність, за якої студенти отримують навчальні плани-програми і свободу щодо добору засобів і методів засвоєння знань. Німецькі педагоги термін «самостійна робота» використовують, як правило, в тому значенні, яке найбільш поширене у вітчизняній педагогіці. Іноді використовується поняття «опосередковане навчання». Йдеться про роботу, що здійснюється під опосередкованим керівництвом викладача, або «пряме (безпосереднє) навчання», що відбувається під директивним керівництвом викладача.

Загальновідомо, що самостійна робота виконує певні функції. Її основними функціями є: пізнавальна, навчальна, прогностична, стимулююча, розвиваюча, корегуюча та виховна. Завданнями пізнавальної функції є засвоєння студентами систематизованих знань із навчальних дисциплін та розширення меж їхнього світогляду; розвиваючої – розвиток самостійності, творчості, дослідницьких умінь особистості (навчання повинне орієнтуватися на потенційні можливості людини, на те, що знаходиться в процесі становлення, враховуючи рівень уже досягнутого нею розвитку, як підкреслює Л.С. Виговський); навчальної – опрацювання першоджерел, що сприяє глибшому осмисленню вже засвоєної суми знань; прогностичної – вміння студента вчасно передбачати й оцінювати як можливий результат, так і саме виконання завдання; корегуючої – вміння вчасно корегувати свою діяльність, осмислювати новітні теорії, концепції, категорії; стимулюючої – така організація самостійної роботи, за якої студент отримує задоволення від результатів пізнавальної діяльності; виховної – формувати самостійність як рису характеру особистості, в якій домінують такі якості, як воля, цілеспрямованість, відповідальність і дисциплінованість. Зазначені функції самостійної роботи студентів формують вимоги до пошуків таких форм навчальної роботи у ВНЗ, коли допомога і контроль з боку викладача не пригнічуватимуть ініціативи студентів, а привчатимуть їх самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за власною навчальною діяльністю.

Запровадження кредитно-модульної системи навчання при вивченні фахових дисциплін дало можливість виділити на організацію самостійної роботи студентів від сорока до семидесяти відсотків від загального часу, який відведено на їх опанування. У курсі «Діловодство в органах державного управління та місцевого самоврядування» чітко визначено, що самостійна робота є важливим компонентом підготовки студентів. Реалізується вона поетапно, згідно із розробленими методичними рекомендаціями, що передбачають можливість проведення самоконтролю з боку студентів.

I-й етап – планування індивідуальної самостійної роботи: ознайомлення з методичними вказівками щодо раціонального розподілу часу на організацію самостійної діяльності.

II-й етап – виконання індивідуальної самостійної роботи: опанування навчальним матеріалом, вирішення поставлених завдань.

III-й етап – самоаналіз власної діяльності, співвідношення із загальноприйнятими нормами.

IV-й етап – корекція, оцінка якості виконаних завдань.

За такими етапами згідно з програмою навчальної дисципліни виконуються завдання, що виносяться на самостійне опрацювання. Пропонується вільний вибір студентами форм, видів і вільний розподіл часу для виконання самостійної роботи. Досить широко пропагується творчий підхід до здійснення виступів, доповідей, методичних оглядів, повідомлень, проектів. Вони спираються на підготовку та використання широкого спектру матеріалів таких, як огляд фахової літератури і періодики, формування власних роздумів і оформлення їх у формі методично-предметних повідомлень. Самостійні завдання спрямовуються на розробку вірців документів, які зосереджуються в робочій папці і вико-

ристовуються при проведенні практичних занять. Самостійні завдання є складовою модуля і підлягають контролю після вивчення курсу.

Навчальний матеріал, який засвоюється студентами в процесі позааудиторної самостійної та індивідуальної роботи, виноситься на підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, що опрацьовується при проведенні аудиторних занять. Обсяг самостійної та індивідуальної роботи передбачає врахування всіх видів позааудиторних занять студентів, зокрема:

- здійснення інтелектуально-логічної діяльності з підготовки до лекційних занять (робота з текстом, складання плану опрацьованого матеріалу, конспектування, анотування, виписки з тексту, формування опорних думок тексту, опрацювання рекомендованої додаткової літератури тощо);
- здійснення інтелектуально-евристичної діяльності щодо підготовки до лекційних занять (вивчення та конспектування спеціальної літератури, в якій відображені проблеми та досвід організації процесу діловодства);
- підготовка інформаційних повідомлень;
- підготовка виступів, доповідей, рефератів;
- підготовка до практичних занять;
- виконання професійно-творчих завдань;
- оформлення звітів до захисту результатів дослідницьких завдань;
- виконання завдань професійного спрямування;
- виконання комплексних проектних завдань до практики;
- підготовка до поточного і рубіжного контролю навчальних досягнень студентів (із використанням тестів);
- робота з довідково-інформаційними документами.

Контроль самостійної роботи студентів включає:

- відповідь на контрольні або тестові питання;
- відтворення та створення документів за його реквізитами;
- перевірку конспектів;
- опитування на практичних заняттях;
- перевірку рефератів;
- захист виконання практичних робіт;
- залік або іспит.

Самостійна робота як вид навчальної діяльності буде ефективною за умови її чіткої організації на рівні керівництва навчального закладу, викладачів; що така діяльність є складовою навчально-виховного процесу; створення належної матеріально-технічної бази (наявність бібліотек, технічних та електронних засобів). У дослідженнях С.І. Архангельського, С.Я. Батищева, В.П. Гурова та інших йдеться про те, що однією з найголовніших умов ефективності самостійної роботи студентів є їхнє вміння навчатися самостійно. Успішність самостійної роботи студентів визначає передусім рівень підготовленості їх до такого виду навчальної діяльності. Найважливіше значення мають два її компоненти: інтелектуальний і мотиваційний. Інтелектуальні вміння, які необхідні для розв'язання навчальних завдань, тісно пов'язані з мотиваційною сферою особистості, яка сприяє включенню студентів у професійну навчально-пізнавальну або навчально-виробничу діяльність і орієнтована, насамперед, на розвиток внутрішньої мотивації особистості.

Більшість абітурієнтів, які вступають до вищих навчальних закладів, не завжди мотивують свій професійний вибір. За цієї обставини науково-педагогічні працівники покликані формувати у студентів їхню професійну активність і зацікавленість у майбутній професії. Зазначені якості зумовлюються і залежать від мотивації – рушійної сили людської поведінки. Тому, плануючи самостійну роботу студента, викладач зобов'язаний чітко вмотивувувати доцільність її виконання, і визначати зв'язок з майбутньою професійною діяльністю. Важливим аспектом самостійної роботи студентів є вільний вибір теми, форми і часу її виконання. Найбільш прийнятними формами самостійної роботи є творчі завдання, зокрема: доповіді, огляди тощо.

Ці завдання спонукають студентів до дослідницької діяльності, оскільки охоплюють широкий діапазон навчального матеріалу: від огляду літератури, періодичної преси до власних роздумів із приводу досліджуваної теми. У контексті заявленого слід зазначити, що в процесі вивчення курсу «Діловодство в органах державного управління та місцевого самоврядування» використовуються різноманітні прийоми організації самостійної роботи студентів: організація роботи з навчальним матеріалом; організація студентів щодо підготовки і написання реферату з навчальної дисципліни; роботи студентів із папкою «Взірці документів». Їх перелік визначає викладач, а студенти самостійно вибирають їх тематику та оформлюють згідно з державними стандартами; організація виступів студентів із рефератом на лекції або семінарі; організація студентів до участі в навчально-виробничій практиці тощо.

При розробці робочої програми з дисципліни «Діловодство в органах державного управління та місцевого самоврядування» було визначено теми для самостійного вивчення, продумано зміст і характер завдань, відповідно до таких вимог: самостійна робота повинна спрямовуватися на досягнення основних навчально-виховних завдань; самостійне навчання має бути систематичним і систематизованим у контексті навчальних занять; самостійне навчання повинно бути доступним і можливим.

Самостійна робота студентів повинна легко контролюватись, корегуватись і оцінюватись. Контроль за результатами самостійного вивченого матеріалу здійснюється за допомогою тестів на семінарських заняттях, під час складання заліків та іспитів. Важливу роль у процесі організації самостійної роботи відіграють індивідуальні консультації.

У процесі самостійної роботи здійснюється самоконтроль, формується вміння аналізувати отриманий результат, для того щоб студент усвідомив себе не тільки споживачем, але й носієм, «власником» нового знання, відчув суспільне значення саме цього виду діяльності та доцільно використовувати її групову форму. При цьому викладач надає консультативну допомогу кожному студенту, оцінюючи їхні успіхи за якістю виконаного індивідуального завдання.

Координація всієї роботи – це сфера учасників (студентів) творчої групи. На обговорення аудиторії виноситься завершений продукт самостійної роботи студентів. Останні мають можливість реально оцінити свій внесок у загальну справу, усвідомити відповідальність за кінцевий результат.

Висновки. У навчально-виховній роботі ВНЗ має домінувати орієнтація на самоорганізацію й самореалізацію кожного студента. Усвідомлення суті та закономірності самостійної роботи, оволодіння високим рівнем ефективності щодо її організації – один із шляхів удосконалення процесу навчання і розвитку особистості. У процесі цілеспрямованої й систематичної самостійної роботи студенти набувають досвід самостійно працювати, який активізує розвиток професійних якостей особистості, є гарантом формування потреби у постійному пошуці, накопиченні знань, розумінні їх сенсу та значення, самостійному використанні, що необхідно для постійного професійного зростання особистості з урахуванням вимог сучасності.

Результати досліджень науковців переконливо свідчать, що високий рівень професійної майстерності та творчого підходу досягається лише за умов, якщо виникає і реалізується потреба в професійному саморозвитку і самовдосконаленні, виявляється позитивне мотиваційно-ціннісне ставлення до себе як суб'єкта професійної діяльності. Самостійна робота студентів – це діяльність, обумовлена самостійним пошуком майбутнім фахівцем відповіді на будь-яку проблему. Головним елементом самостійної роботи студента є її мотив. Вмотивованість самостійної роботи є передумовою професійного та особистісного розвитку майбутнього фахівця.

Як свідчать результати освітньої практики, рівень підготовки спеціалістів, яких готують у вищих закладах освіти, значно нижчий, ніж рівень вимог сучасного виробництва. Основною причиною цього є той факт, що студенти проводять більше часу в аудиторіях і недостатньо працюють самостійно. Вміння особистості самостійно організувати навчання – важлива умова освітньої діяльності студента. Доросла людина як суб'єкт навчальної діяльності повинна володіти системою інтелектуальних, моральних і вольових якостей, які дозволяють їй самостійно керувати процесом власного навчання.

Під умінням самостійно навчатися ми розуміємо комплекс практичних дій, що забезпечують здатність самостійно сприймати, розуміти і засвоювати навчальний матеріал. Однак репродуктивна самостійна робота не може бути достатньо ефективною у процесі формування самостійності як професійної якості особистості.

Необхідне не лише вміння працювати без сторонньої допомоги, а й здатність розв'язувати цілісні задачі, такі як:

- усвідомлення і формування проблем і завдань;
- визначення цілей і складання плану щодо їх вирішення;
- аналіз, прогнозування і прийняття (вибір) рішення, його практична реалізація;
- контроль і оцінка процесу та результатів діяльності;
- постановка нових цілей і завдань, спрямованих на подальше вдосконалення об'єктивного світу і самого себе.

Отже, щоб неперервна освіта стала реальністю, студентів треба навчити самостійно здобувати знання, працювати з потоками інформації, що дедалі зростають. Здатність до самоосвіти, розвиток самостійності та активності стають важливими компонентами професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах.

За таких умов актуальності набуває самостійна робота у підготовці студентів вищих навчальних закладів до праці в умовах стрімкого оновлення технологій, формування у них високого рівня професійної компетентності та по інформованості.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту». Науково-практичний коментар / за загальн. ред. В.Г. Кременя. – К., 2002.
2. Організація навчального процесу у навчальних закладах / упоряд. О.В. Ситяшенко. – К. : Задруга, 2004. – 338 с.
3. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи України. Теорія : підручник / А.М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
4. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Я.Я. Болюбаш. – К. : Наукова думка, 1997.
5. Нечаева Т.А. Организационно-педагогические факторы активизации самостоятельной работы студентов : автореф. дис. на соискание ученой степ. канд. пед. наук ; спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / Т.А. Нечаева / Санкт-Петербург. гос. ун-т. – СПб., 1992. – 16 с.

Капран С. Організація самостійної роботи майбутніх організаторів діловодства (державні установи)

Резюме. В статті проаналізоване поняття «Самостійна робота» у контексті вивчення навчальної дисципліни «Діловодство в органах державної влади і місцевого самоуправління», де іде мова про винесення на самостійне вивчення майбутніми організаторами діловодства.

Ключові слова: самостійна робота, діловодство, державні заклади.

Капран С. Организация самостоятельной работы будущих организаторов делопроизводства (государственные учреждения)

Резюме. В статье проанализировано понятие «самостоятельная работа» в контексте изучения учебной дисциплины «Делопроизводство в органах государственной власти и местного самоуправления» в части, где идет речь о вынесенном на самостоятельное изучение будущими организаторами делопроизводства (государственные учреждения) учебный материал.

Ключевые слова: самостоятельная работа, делопроизводство, государственные учреждения.

Kapran S. Organization of independent work of future organizers of office work (public institutions)

Summary. In the article a concept «Independent work» is analyzed in the context of study of educational discipline office «Work in the organs of state power and local self-government» in part, where speech goes about taken away on the independent study of office work (public institutions) future organizers educational material.

Key words: independent work, organizers of office work, public institutions.